

**ПІВОСТРІВ
МІЖ ДВОХ
МОРІВ...
ТА БЕЗ РИБИ**

**БОРОТЬБА
«КРЕМЛІВСЬКИХ ТАТАР»
З «УКРАЇНСЬКИМ
ГЕНОЦИДОМ»**

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

www.svitlytsia.in.ua

№ 23
09.06.2017

У соцмережах ця паціонарна кримчанка відома як Олена Таврійська. І її вже добре знають ті львів'яни, які займаються флай-йоґою. Цікаво, що підопічних Олени дехто напівжартома називає «синіми птахами». Мабуть, тому, що її клієнти займаються лікувальними й оздоровчими йогівськими вправами в гамаках синього кольору. Гарна назва, правда? А головне – для здоров'я користь!

Домовляємося про зустріч заздалегідь, адже Олена дуже зайнята, і тому свої плани мусить складати наперед і коригувати лише в крайньому випадку. Зустрічаємося в центрі Львова. Ставлю запитання, до якого кримчанка, напевно, давно звикла. Чому довелося виїхати з Криму? Адже, за великим рахунком, на материкову Україну виїхало не так вже й багато кримчан... Більшість змирилася з реаліями.

– Це запитання мені ставлять уже четвертий рік, – відповідає Олена. – А як там можна було залишатися, якщо я не підтримую анексію Криму? Я ходила на проукраїнські мітинги і досі не розумію, як можна в XXI столітті взяти й «віджа-

ФОТО З ВІДРИЛКИ ДЖЕФЕЛ

ЗНАЙ НАШИХ!

РОЗПРАВИТИ КРИЛА... І ПОЛЕТІТИ!

ти» територію іншої держави? Вже з кінця 2013 року почалася активна поляризація поглядів у Криму. І дуже посилюється тиск на проукраїнських громадян. Мовляв, усі вони «майданути» й «обколоти»... А у мене

донька вісім років жила в центрі Києва і мала можливість стежити за подіями. Тому ми знали, що й до чого, і всіма думками й серцем підтримували Майдан. І це, попри те, що я – етнічна росіянка і корінна крим-

чанка. Мое дівоче прізвище – Кузьміна. По лінії мого батька всі діди й прадіди мають російське коріння. Лець не половина села Зеленогірське (Білогірський район) – це Кузьміння. А моя мама походить

зі Смоленщини, вона вже з післявоєнних переселенців. А ще серед моїх предків була прапрабабуся, чистокровна грекня... А ось мій чоловік – українець. Але й він – корінний кримчанин! І дід його був крим-

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ І ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

Повідомляємо вам, що ви вже зараз можете передплатити наше видання на друге півріччя 2017 року. Індекс: 90269.

Оформити передплату можна через Інтернет, для цього потрібно зайти на сайт ДП «Преса», де подана детальна інформація, а також у будь-якому відділенні «Укрпошти».

Передплачуйте газету «Кримська світлиця», підтримайте кримчан!

чанином. До речі, в метриці мого батька є написи як російською, так і кримськотатарською мовою. Так що з Кримом ми пов'язані дуже тісно. Водночас встигли відчувати себе громадянами України. Я й мову вивчала українську – як мову Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки... Хоч у побуті продовжувала розмовляти лише російською, бо і школа російськомовна, й оточення теж.

ЗЕЛЕНІ СВЯТА У СЕВАСТОПОЛІ 100 РОКІВ ТОМУ:

СПОГАД УЧАСНИКА

7

РОЗПРАВИТИ КРИЛА... І ПОЛЕТІТИ!

➔ 1

– Чи скучаєте за Кримом?**В якому напрямку змінюються настрої кримчан?**

– Все своє життя я прожила в Криму, успішно вийшла заміж, у мене двоє прекрасних дітей. В Євпаторії у нас була трикімнатна квартира, машина... І бізнес був – два квіткових магазини, магазин меблів і магазин взуття. Все було добре! І вся рідня жила в Євпаторії. А коли ми переїхали сюди, у нас тут не було нікого. Та ще й рідня не зрозуміла мого вчинку. Відбувся розрив усередині родини – я два роки не розмовляла з рідним братом! Бо він підтримував той режим, а я... не змогла. Моя мама також була за Росію. Цікаво, що більшість кримських пенсіонерів вважають, що вони, відділившись від України, поступово відновлять Радянський Союз. І мені казали: «Хіба тобі погано було при Союзі?». І дітей тепер відповідним чином виховують. Причому форсують цей процес. Дитина ще в колясці сидить, а на нього вже одягають військову форму, приміряють пілотку... Повний маразм! Без сліз не можна дивитися на це неподобство.

– Як ви адаптувалися у Львові і як перенесли переїзд члени вашої родини?

– Переїхали ми у Львів на голе місце. Житла ніякого немає, тому знімали квартиру. Сина відразу влаштували в українську школу. Бо в Криму він категорично відмовився від російського громадянства. Йому на той момент було 15 років, а паспорти в Росії видають уже з чотирнадцяти. Достатньо було лише здати фото, і через тиждень у нього було б російське громадянство. А він категорично заявив: «Я не буду отримувати російський паспорт!». Уявляєте? В 15 років заявити про свою опозиційність режиму! В школі його не зрозуміли. А тут, у Львові, до нього нормально ставляться. В Євпаторії він дев'ять років навчався в російськомовній гімназії з поглибленим вивченням англійської та німецької мов. Тут же принципово пішов в українську школу! Хоч міг би вибрати й російську – такі у Львові є. Але син зробив український вибір, і я ним дуже пишаюся.

Стосовно бізнесу, то причина нашого успіху (відносного, звичайно) банальна. Просто ми опинилися в такій ситуації, коли довелося мобі-

ІНТЕРВ'Ю

ФОТО С. ЛАЩЕНКА

лізувати всі внутрішні ресурси. Адже все навколо стало іншим, абсолютно все в нашому житті змінилося! В перші півроку у мене була така депресія, що я взагалі не знала, як з неї вийти... Я сиділа, плакала і не уявляла, як мені жити далі. Довго сиділа-сиділа, а потім

зібралася з силами, розправила крила і... полетіла! Підприємництвом у нас в родині насамперед займався мій чоловік. А я йому допомагала. Так уже склалося, що я своє хобі намагаюся зробити своєю професією. Ось такий у мене підхід. Але ж все одно працювати тре-

“ Так уже склалося, що я своє хобі намагаюся зробити своєю професією. Ось такий у мене підхід. Але ж все одно працювати треба! Успіх – це завжди результат мрії і напруженої праці...”

ба! Успіх – це завжди результат мрії і напруженої праці. Ви розумієте, що квітковий магазин відкривав не мій чоловік, а я. Бо я дуже люблю квіти. Продавала, до речі, не зрізані квіти, а у вазонах. І це мені подобалося бісероплетіння. Коли ми опинилися у Львові, то я спробувала продавати свої прикраси з бісеру. І був навіть певний дохід від цього. Але, оскільки я людина неспокоїної вдачі, то у мене є ще третє захоплення, яке називається флай-йога. Це заняття йогою в спеціальних гамаках.

– Можна про це трохи детальніше? Свого часу і я трохи займався йогою, але про гамаки нічого не чув...

– Спочатку я займалася цим лише для себе, але потім відкрила свою студію, щоб ходили й інші люди. «Флай» – відносно новий напрямок йогої – дуже давньої системи фізичного і духовного самовдосконалення, йому лише двадцять років. Проте флай-йога швидко стає популярною. Нею я починала займатися в Криму. І коли приїхала у Львів, то відразу побігла шукати однодумців. Виявилось, що на той момент у

місті був лише один клуб, а в ньому лише сім гамаків. Мій нинішній клуб є вже третім у Львові. І я впевнена, що через рік їх буде, як мінімум, у три рази більше! Бо це дуже цікавий напрямок! Якщо ваші проблеми пов'язані з хребтом, то це до нас. У мене є жінка, в якій дві міжхребцеві «грижі». Вона три рази на тиждень ходить до нас, і з кожним разом їй стає все краще і краще. Є «перевернуті» пози в гамаках, які люди легко засвоюють з першого заняття. Коли голова просто звисає, і діє закон земного тяжіння. Хребет тоді витягується, як ланцюжок, збільшуються міжхребцеві проміжки, покращується кровообіг, а тіло при цьому розслаблене. Для того, щоб був відчутний ефект, достатньо походити місяць. Місячний абонемент, якщо ходити на заняття три рази на тиждень, коштує 600 гривень.

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

У спілкуванні з Оленою не можна торкнутися теми повернення територій. А ще донецько-кримського союзу переміщених. Бодай неформального, але, тим не менше, дієвого. Координаторка «синіх птахів» наголошує, що не вважає себе фахівцем у політології, але глибоко переконана, що історична справедливість повинна бути відновлена. І, звісно, з проукраїнськими донеччанами і луганчанами треба дружити.

– Моя найкраща подруга у Львові – донеччанка, – каже Олена. – Тут не треба друзів шукати спеціально, бо подібне завжди притягується. У нас з донецькими спільна біда і спільні проблеми. І надії наші спільні! Тому ми добре розуміємо одне одного. А є люди, які залишилися ТАМ. І це зовсім не означає, що всі вони погоджуються з окупацією. Хтось не міг виїхати за станом здоров'я, хтось не може покинути хворих батьків... Не всі підтримують режим Путіна, але багатьом довелося отримати російські паспорти, щоб отримати пенсію чи вести якийсь бізнес. Бо з українським паспортом це неможливо. Виїхали більш активні люди, а залишилися ті, хто готовий плисти за течією. Зрозуміло, що активні і тут не сидять, склавши руки. Ми збираємося, самоорганізуємося, відповідно активізуємо львівську громаду. І тому все більше й більше галичан ставляться до нас із повагою.

**СПІЛКУВАВСЯ
СЕРГІЙ ЛАЩЕНКО**

Морське рибальство завжди було досить важливою і невід'ємною складовою кримської економіки. Наявність двох теплих морів (Чорного та Азовського), багатих на поживний біопланктон, відсутність шкідливих для навколишнього середовища та водних акваторій виробництв (металургійного, гірничорудного та хімічного) створили майже ідеальні умови для формування унікальних природних біо-ресурсів.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Особливим багатством та видовим різноманіттям вирізнялося майже прісноводне Азовське море. Промислове значення у ньому мали 79 видів середземноморських та 26 – прісноводних риб. Величезним попитом у місцевого населення та рибопереробної промисловості користувалися: тюлька, хамса, бички, судак, лящ, короп, осетер, севрюга, білуга, тараня, камбала, оселедці та ін. За своєю продуктивністю (80 кг риби на 1 км² водного дзеркала) Азовське море було найбагатшим з усіх морів колишнього Союзу.

Чорноморське узбережжя півострова за рибним багатством та видовим розмаїттям морської фауни майже не поступалося Азовському морю. Промислове значення у Чорному морі завжди мали бички, хамса, шпроти, оселедці, білуга, лосось, скумбрія, ставрида, сардини, кефаль та інші види риб. В апогеї свого розвитку – у 60-70 роки минулого століття Чорноморський басейн забезпечував щорічний вилов понад 1 млн. тонн різних видів риб. Саме завдяки індивідуальному та державному рибному господарству населення прибережних районів Кримського Причорномор'я виживало навіть у найгоłodніші роки. Старожили стверджували, що мешканці приморських районів менше всього потерпали від голоду під час руйнівних кримських

ЯК ЦЕ БУЛО...

ФОТО З ВИКРИТІХ АРХІВІВ

ПІВОСТРІВ МІЖ ДВОХ МОРИВ... ТА БЕЗ РИБИ

Рибзавод у Керчі

Рибна промисловість у Керчі, початок 1950 років

реробки риби через відсутність сировини припинили свою діяльність. Повоєнне відродження рибної галузі у Криму відбувалося досить повільно і болісно. У рибколгоспах та артілях не вистачало суден, човнів та технічного оснащення. Багато довоєнних рибалок працездатного віку або не повернулися з війни, або були депортовані з Криму. Всі ці зазначені обставини негативно позначилися на результатах діяльності риболовецької галузі у перші повоєнні роки.

Розвитком рибного господарства у Кримській області опікувались головним чином союзне та республіканське міністерства рибного господарства та створений Кримдержрибфлот.

Як засвідчують архівні документи (Довідка відділу партійних органів Кримського обкому КПУ Центральному комітету КПУ про економічний потенціал Кримської області за серпень 1954 року), на кінець 1953 року вже існувала відповідна рибна галузь промисловості. Вона була представлена риболовецьким флотом, 10 рибзаводами, 1 рибкомбінатом, 5-ма міжрайонними спілками рибалок, які об'єднували 30 риболовецьких колгоспів. Проте вони щорічно не виконували планові завдання з вилову риби. Так, за останній рік підпорядкування Кримської обл. Російській Федерації (РРФСР) планом передбачалося виловити 716 тис. центнерів риби. Фактичний вилов риби у 1953 році склав 450 тис. центнерів (виконано план на 63%). Ще гіршими показники були й у всі попередні роки.

Катастрофічний стан у рибній промисловості спонукав уряд УРСР уже в перший рік після передачі Кримської області Україні розпочати копітку роботу з відродження рибної промисловості на півострові.

19 січня 1955 року Рада міністрів УРСР під керівництвом профільного заступника голови Г. Онищенко провела спеціальну нараду, присвячену розвитку рибної галузі у Кримській області. Уповноважений Радою міністрів відповідальний київський працівник Олексій

Яценко у своєму виступі на нараді зазначив, що діяльність Кримського Держрибтресту та Управління моториболовецьких господарств є вкрай незадовільною і ситуація потребує радикальних змін. Імітуючи бурхливу діяльність, місцеві рибгоспівські чиновники зосередили увагу головним чином на вилові малоцінних порід риб (хамсі, тюльці, бичках). Але плани і їхнього вилову з року в рік не виконувалися. Через надмірний вилов цих порід продуктивність їх в акваторії Азовського моря різко скоротилася. Через виснаження рибного ресурсу навіть малоцінних видів риб український уряд порушив питання перед Держпланом про тимчасову заборону їхнього вилову в акваторії Азовського моря.

У довідці до проекту постанови Ради міністрів СРСР від 7 квітня 1954 року «Про заходи з подальшого розвитку сільського господарства міст та курортів Кримської області УРСР» зазначалося: «Після війни держава забезпечила рибалок новими, більш потужними знаряддями лову. В даний час в області є 300 одиниць моторного і 1200 одиниць гребного флоту». Чисельність працівників рибної галузі майже досягла довоєнного рівня – 2200 осіб, хоч вилов риби значно зменшився (620 тис. ц у 1940 році і майже 500 тис. ц у 1953 році).

Нарада вирішила провести укрупнення риболовецьких господарств, реорганізацію існуючих рибзаводів та переглянути систему оплати праці в державному об'єднанні «Рибовиллов». Перед науковими установами рибної галузі та відповідними міністерськими структурами було порушено питання про науковий супровід риболовецької галузі, перспективи прогнозування вилову риб та організації по Сивашу кефальних господарств, обстеження Сиваша та Молочного лиману для оптимізації в них рибного господарства і спорудження у Криму заводу з переробки мідій. Вирішення всіх цих важливих і досить складних науково-виробничих проблем покладалося на Україну.

На початку березня кримськотатарські громадські організації під патронатом «влади» окупованого Криму вирішили зажадати від ООН визнання України винною у... геноциді кримськотатарського народу (!). Мовляв, саме вона незаконно утримувала кримських татар у місцях висилки з 1944 до 1988 рр., а на додачу протягом кількох десятиліть «намагалася викривити факти участі кримських татар у Великій Вітчизняній війні» (!!). На жаль, подібні випадки суперечать спробам подати принаймні в українському інформаційному просторі образ кримськотатарської громади Криму як «найбільш чисельної, потужної, монолітної і організованої проукраїнськи налаштованої спільноти на півострові» – такого собі «форпосту українськості, мурованого з каміння, яке не розчиняється у масовці "русского міра"».

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Про те, що наразі деякі кримські татари в окупованому Криму не вважають себе належними не лише до українського, а й навіть кримськотатарського контексту, промовисто свідчить випадок, який стався у Сімферополі 18 травня. Під час пресконференції у День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу колишній ректор (1993-2016 рр.), а нині «почесний президент» Кримського інженерно-педагогічного університету Февзі Якубов заявив, що кримські татари завжди були «відданими росіянами» (!), які «ніколи не були відірваними від Росії», і додав, що багато кримських татар «можуть змагатися з росіянами та іншими слов'янами у знанні російської мови, "русского міра",

Пікет посольства Туреччини у Москві. Серпень 2015 р.

БОРОТЬБА «КРЕМЛІВСЬКИХ ТАТАР» З «УКРАЇНСЬКИМ ГЕНОЦИДОМ»

Чи дійде з окупованого Криму до «західних структур» позов проти України за «геноцид» кримських татар – покаже час. Депортацію народів з півострова у 1944 р. геноцидом уже визнала Верховна Рада України 12 листопада 2015 р. Однак за цей злочин проти людства «кремлівські татари» не поспішають позиватися до своєї «нової батьківщини», яка проголосила себе правонаступницею держави-злочинця: для них значно легше вести «героїчну боротьбу» проти «українських націоналістів» і «забороненого Меджлісу» з-за спин окупаційного війська

російської культури». На підтвердження своїх слів він навів кілька подій імперської та радянської історії. «У 1814 році чотири кримськотатарські полки увійшли одними з перших до Парижа. У 1856 році, коли царські офіцери, навантаживши свої обози, тікали від війни, кримські татари на своїх кривих, косих гарбах допомагали російській армії. У 1905 році єдиними мусульманами, залученими до війни з Японією, були кримські татари. І сім Героїв Радянського Союзу на такий нечисленний народ – це саме по собі є по-

казником», – розповів Якубов, який сам досі має звання Героя України.

«ГЕНОЦИД КРИМСЬКИХ ТАТАР ЗА УКРАЇНСЬКИХ ЧАСІВ»

«Україна зробила багато зла кримським татарам, і від неї ми страждали», – заявив у березні «голова громадської ради кримськотатарського народу», очільник організації «Къырым бирлиги» Сейтмер Німетулаєв, колишній голова Генічеського району Херсонщини, що втік до

Криму після подій Революції гідності. Його заступник Енвер Кантемір-Умеров переконаний: настав час «відкрити очі» світовій громадськості на «геноцид кримських татар за українських часів». «За 23 роки перебування Криму у складі України кримськотатарський народ був позбавлений своєї батьківщини», – йдеться у проекті заяви їхньої організації.

9 березня 2017 р. на сайті латвійського проросійського видання «Сьогодні» було оприлюднене інтерв'ю Німетулаєва кореспондентові Андрію Татарчуку, котрий називає співрозмовника «лідером нації». На початку йдеться про те, що організація «Къырым бирлиги», яку очолює бізнесмен-втікач, передала до ООН вимогу визнати «возз'єднання» Криму з Росією, скасувати «антиросійські» санкції та притягнути Україну до відповідальності за порушення прав кримських татар («з 1954 року, коли за наказом Першого секретаря ЦК КПРС Микити Хрущова півострів був приєднаний до Української РСР»). Тези про «зрадника Хрущова», який «подарував» Крим Україні, спростував уже не один фаховий історик. Однак тепе-

Кримськотатарський і російський прапори на святі Хидирлез у Бахчисарайському районі. Травень 2017 р.

рішній Крим намагається наслідувати Росію, зокрема, і в непередбачуваності не лише майбутнього, а й минулого: виявляється, поневолена комуністичним режимом Україна буцімто на власний розсуд приймала рішення щодо заборони чи дозволу кримським татарам мешкати у Криму, а також примудрялася порушувати права людей, що перебували за сотні й тисячі кілометрів від кордонів УРСР.

На додачу заступник Німетулаєва у «Къырым бирлиги» Решат Аблаєв звинуватив Україну в расизмі та ксенофобії. «Україні кримські татари не були потрібні 25 років. Є закон про реабілітацію політично репресованих у СРСР українців, але в його 4-му пункті зазначено, що кримських татар це не стосується. Коли Крим став російським, закон про реабілітацію тут же набув чинності», – заявив він. Якщо говорити про Закон № 962-ХІІ «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», ухвалений ще Верховною Радою УРСР 17 квітня 1991 р., то в ньому абсолютно не сказано, що якісь права надаються українцям, а якісь не надаються кримським татарам: закон, як і належить, не ділить громадян України за національною ознакою і, діючи на території України, не може раптово «набути чинності» лише на окремих її територіях після їхньої анексії державою-агресором.

«СПАСИБІ РОСІЇ І ПРЕЗИДЕНТОВІ НАШОЇ КРАЇНИ...»

«Ображений» Україною «лідер кримських татар» (кому тільки російська влада

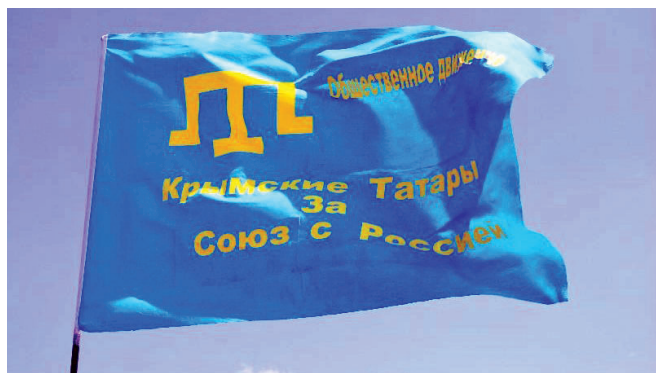
за три роки окупації Криму не надавала цього титулу!) Німетулаєв перелічує блага, якими «його президент» Володимир Путін обдарував півострів: «У 2014 році він видав указ про реабілітацію кримських татар, зробивши те, що мусила зробити і чого уникала Україна з 1954 року і, зокрема, останні 25 років, коли Крим де-юре входив до її складу. Спасибі Росії і президентові нашої країни, що з 20 лютого 2014 року наші землі повернулися на батьківщину – кримські татари цим задоволені понад усе».

Згадані особи не дбають не лише про коректне формулювання думок, а й навіть про елементарне маскування відвертої брехні й невігластва. При згадці про «25 українських років» випускається з уваги той факт, що контроль над Кримом Україна втратила після 22-ї річниці Незалежності. Абсолютним нонсенсом є твердження, що Україна як радянська колонія «уникала» тих чи інших самостійних соціально-політичних рішень. Перед тим же, як говорити про «повернення земель на батьківщину», варто замислитись над тим, що «батьківщиною» тих чи інших територій є їхні кордони у рамках міжнародного права.

Має Німетулаєв і ще одну радість: кримськотатарську мову в «республіці Крим» було визнано «офіційною» (за «конституцією» – «державною»), чого не було «за проукраїнського Меджлісу». Втім, у Криму до його окупації РФ функціонування, розвиток, використання і захист національних мов (у тому числі російської та кримськотатарської) поряд із державною українською мовою забезпечував не Меджліс, а 10 стаття Конституції Автономної Республіки Крим. Втім, російська мова панувала у всіх сферах життя півострова як тоді, так і тепер. Хоч Німетулаєв і тішить, що кримськотатарська мова «у Росії вперше отримала такий статус», однак ані він сам, ані його прибічники плодами цього здобутку не насолоджуються і мають переконання, що так само чинять й інші поневолені етнічні спільноти пів-

Свято Хидирлез у Бахчисарайському районі. Травень 2016 р.

Прапор організації «Кримські татари – за союз із Росією»

острова: «Ми і вдома розмовляємо російською мовою, проте це неправильно: вдома потрібно розмовляти рідною мовою, щоб наші онуки й діти її знали. Ну а школи самі визначають, якою мовою навчати дітей. А з боку українського населення взагалі не чути про жодні проблеми: кримські українці історично розмовляють російською мовою».

«КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЗА СОЮЗ ІЗ РОСІЄЮ»

У січні 2015 р. проросійські кримські татари у своїх

претензіях до України були дещо скромнішими: тоді щойно заснована організація «Кримські татари – Крим – Росія» зібралася звернутись до Верховного суду РФ з позовом про визнання «незаконної» передачі Криму від РРФСР до УРСР у 1954 р. Члени цього об'єднання ще з 2005 р. діяли у Криму під назвою «Кримські татари за союз із Росією» (КТСР), виступаючи проти «насиленої українізації» і вступу України до НАТО та за довільне перебування флоту РФ у «місті російської слави» Севастополі. У грудні 2014 р. багато з них

отримали від російського міністерства оборони медалі «За повернення Криму».

У травні 2017 р. на офіційному прийомі в очільника кримського відділення ФСБ Віктора Палагіна побував ветеран Національного руху кримських татар (НРКТ) Сеїт Сейтмететов, який зажадав звільнення з лав російської служби безпеки колишніх співробітників СБУ, котрі до зради присязі Україні чинили на півострові протягом 1991-2014 рр. «політичні репресії проти проросійських активістів». Сейтмететов зазначив, що СБУ «переслідувала» його за кримінальною справою, порушеною у 2008 р. проти керівника організації «Народний фронт "Севастополь-Крим-Росія"» («НФ-СКР») Валерія Под'ячого за ст. 110 КК «Посвягання на територіальну цілісність і недоторканність України».

Слід зазначити, що Сеїт Сейтмететов наприкінці 2006 р. став членом ініціативної групи «Кримські татари за возз'єднання з Росією», до якої увійшли 15 кримськотатарських активістів «НФ-СКР». На той час у «материнській» організації заявляли про те, що кримські татари, як і представники інших народів півострова, піддаються «систематичному етноциду і насильницькій українізації». Сам же Сейтмететов заявив, що в разі розриву стосунків між Україною і Росією постраждають передусім кримські татари, і додав, що підтримує «возз'єднання»

Однак теперішній Крим намагається наслідувати Росію, зокрема, і в непередбачуваності не лише майбутнього, а й минулого: виявляється, поневолена комуністичним режимом Україна буцімто на власний розсуд приймала рішення щодо заборони чи дозволу кримським татарам мешкати у Криму, а також примудрялася порушувати права людей, що перебували за сотні й тисячі кілометрів від кордонів УРСР

Криму з Росією тому, що Україна «навіть чи дасть кримським татарам автономію у Криму».

«ГЕРОЇЧНА БОРОТЬБА» 3-ЗА СПИН ОКУПАЦІЙНОГО ВІЙСЬКА

У вересні 2008 р. кримська національно-політична організація «Міллаї Фірка» звернулася до тогочасних президента і голови уряду РФ Дмитра Медведєва і Володимира Путіна та президента Татарстану Мінтімера Шаймієва з проханням «від імені РФ захистити корінний та інші нечисленні етноси Криму від безперервного геноциду з боку націоналістично налаштованої офіційної влади України». Подібні розмови, на додачу з висловлюваннями про «незаконне» перебування Криму у складі України, лунають з боку певних кіл і осіб ще з 1990-х рр.

26 січня 1999 р. в газеті «Арекет» з'явилася стаття «Про юрисдикцію України у Криму», в якій Україна була звинувачена у буцімто втіленні в життя «унітаристського й націоналістичного постулату "Крим – без кримськотатарського народу"»: мовляв, після Другої світової війни вона (знов-таки нагадаємо), ще радянська колонія, «анексувала» Крим, здійснивши «столітню мрію шовінізму» і забезпечивши «геополітичний плацдарм для прориву на південь». «Україна опинилася у таборі ворогів кримськотатарського народу, а її злочинний режим виявляє небачене лицемір-

ство, підлість і цинізм, будучи головною силою, що здійснює геноцид», – проголошується у матеріалі. При цьому «угода 1954 року» трактується як «юридично нікчемна і незаконна», а Україна, разом з Росією і Туреччиною, – як... «найближчий сусід» (!) Криму. На додачу наша держава «винна» у тому, що «замість відновлення Кримської АРСР з адекватним представництвом кримськотатарського народу у структурах влади насадила колоніальну адміністрацію, корумповану згорі донизу, як і вся її влада». «Кримська автономна республіка, утворена внаслідок реалізації права кримськотатарського народу на самовизначення, могла б посісти гідне місце в єдиній федеративній (виділення автора) державі», – йдеться наприкінці статті.

Цей текст доповіді на 52-й генеральній зустрічі НРКТ був продубльований на сайті «НФ-СКР». Його автор, Февзі Балбек, 16 травня 2014 р., обіймаючи після окупації Криму посаду «голови» Привітненської «сільської ради» Кіровського району, брав участь у зустрічі проросійських кримських татар із президентом РФ Володимиром Путіним у його резиденції у Сочі. Також у цій зустрічі, як «члени Меджлісу кримськотатарського народу», брали участь Ремзі Льясов і Сейдамет Яг'яєв, звертаючись до російського президента «від імені депутатів Меджлісу».

Чи дійде з окупованого Криму до «західних структур» позов проти України за «геноцид» кримських татар – покаже час. Депортацію народів з півострова у 1944 р. геноцидом уже визнала Верховна Рада України 12 листопада 2015 р. Однак за цей злочин проти людства «кремлівські татари» не поспішають позиватися до своєї «нової батьківщини», яка проголосила себе правонаступницею держави-злочинця: для них значно легше вести «героїчну боротьбу» проти «українських націоналістів» і «забороненого Меджлісу» з-за спин окупаційного війська.

Учасниці дозволеної місцевою «владою» акції до Дня пам'яті жертв депортації «Запали вогника у своєму серці». Сімферополь, травень 2015 р.

ПОСТАТІ:

1 ЧЕРВНЯ 1991 р. – у Судаку народився **Олексій Осташевський**. Мешкав і вчився в місті Кривий Ріг Дніпропетровської області, закінчив професійний транспортно-металургійний ліцей. Працював помічником машиніста електровоза. У 2010-2011 роках служив у лавах ЗСУ, був механіком танку. Після демобілізації працював у криворізькому вагонному депо слосарем рухомого складу. Під час російсько-української війни був мобілізований на початку серпня 2014 року, в званні молодшого сержанта командував екіпажем танку 17-ї окремої танкової бригади. Загинув 1 лютого 2015 року під час виконання бойового завдання між селами Троїцьке та Санжарівка Попаснянського району Луганської області разом з екіпажем від прямого попадання ПТУР. На позицію, яку обороняли підрозділ 128-ї окремої гірсько-піхотної бригади (приблизно 60 бійців) та 2 танки 17-ї танкової бригади, вийшло близько 10 одиниць бронетехніки терористів – танки, БТР, МТЛБ, «Урали» з зенітними гарматами. Українська артилерія знищила одну бронемашину та «Урал», 4-5 танків продовжили атакувати позиції. Екіпаж молодшого сержанта Осташевського, який був чи не наймолодшим у бригаді й тримався до останнього в бою під Дебальцевим, ліквідував один ворожий танк, решта підійшли впритул. Командира екіпажу після потрапляння у танк керованої ракети викинуло з башти через відкритий люк на 30 метрів. Залишив дружину і доньку. Похований на Центральному кладовищі Кривого Рогу. Указом Президента України №282/2015 від 23 травня 2015 року нагороджений орденом «За мужність» III ступеня посмертно. У ЗОШ, яку скінчив Олексій Осташевський, встановлено меморіальну дошку на його честь, а на місці загибелі його екіпажу – пам'ятний знак.

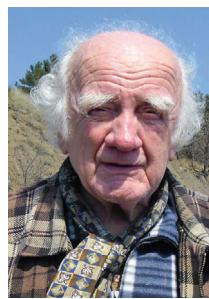

Зведення сучасної будівлі Кримського академічного українського музичного театру. Рідкісний знімок: театр побудовано, а СЕС, що була на його місці, ще не знесено

КАЛЕНДАР КРИМУ ПО-УКРАЇНСЬКИ

Олексій Осташевський

Володимир Навроцький

Юрій Попсуєнко

6 ЧЕРВНЯ 1928 р. – у Полтаві народився **Володимир Навроцький** – український вчений, доктор ме-

дичних наук, професор, громадський діяч, краєзнавець. Рідкісний знавець кримської кліматотерапії.

Храм УПЦ КП у Перевальному в дні анексії

Досліджував життя і творчу біографію низки видатних українців Криму. Ініціатор відновлення музею Коцюбинського у Сімеїзі. Старшина Ялтинського козацького куреня. Доклав зусиль до вивчення Ялти як краєзнавець. Одна з його основних знахідок – Козацька віха на околицях Ореанди. Помер 8 листопада 2014 року в Ялті, де прожив 60 років свого життя.

7 ЧЕРВНЯ 1940 р. – у Джанкої народився **Юрій Попсуєнко** – український перекладач, редактор, член Національної спілки письменників України (з 1979 р.) і Національної спілки журналістів України (з 1975 р.), заслужений працівник культури України (2008). Лауреат літературної премії ім. М. Рильського.

Юрій Попсуєнко закінчив філологічний факультет Київського університету імені Т. Г. Шевченка. Працював редактором у видавництві «Дніпро», головним редактором у видавництві «Молодь», видавничому концерні «РІА-прес» та «Видавничому

домі «Киево-Могилянська академія».

Автор низки перекладів з польської, англійської, російської, шведської мов (вийшло понад тридцять книжок), а саме: з польської – «Дивак» Р. Мерніка (1966), «Пригоди вісьмох справедливих» Р. Лісковацького (1967), «Далекі зорі» М. Варненської (1969), «Відпустка на Адріатиці» З. Посмиш (1972), «Діснейлэнд» С. Дигата (1973), «Остання ніч у Сьюдад-Трухільйо» А. Виджинського (1974), «В Розтоках» В. Оркана (1976),

«Вождь справедливих» Р. Лісковацького (1977), «Анелюка» Б. Пруса (1978), «Покоління» Б. Чешка (1980), «Кінець канікул» Я. Домгаліка (1981), «Вітівки Йонатана Коота» Я. Пшимановського (1988), «Правила життя» Я. Корчака (1989), «Голем XIV» С. Лема (1990), «Алхімія слова» (1991) та «Король життя» (1997) Я. Парандовського, «Бікіні» Я. Вишневіського (2010); з англійської – повісті та оповідання Е. Міттельгольцер (1967), Дж. Гірна (1967), Ф. Х. Сіоніла (1970), Ф. Боноскі (1976), К. Воннегута (1976), Г. Гарісона (1980), Ф. Макдональда (1988); зі шведської – романи Бу Балдерсона (1988), Яна Морген-

сона (1990); з російської – повісті П. Северова (1973), В. Зайця (1986), М. Єрьоміна (1986), С. Бородіна (1990), О. Волкова (1993, 2002, 2010).

12 ЧЕРВНЯ 1965 р. – у Севастополі народився **Олексій Яворський**. У 1970 році родина переїхала до Пінська (Білорусь). Після закінчення школи у 1982 році вступив до Київського ПТУ №14 на спеціалізацію «Монтажник радіоапаратури і приладів», після випуску повернувся до Пінська, де був мобілізований до радянської армії.

Брав участь в афганській війні. Після демобілізації у 1986 році вступив до Київського політехнікуму зв'язку за спеціальністю «технік лінійних споруд зв'язку». За цим фахом працював ціле життя. Наприкінці квітня 2015 року через Ірпінсько-Бучанський військкомат мобілізувався до АТО, пройшовши перепідготовку. Служив зенітником у 54-й окремій механізованій бригаді зенітній-ракетного артилерійського дивізіону. Брав участь у бойових діях біля Бахмута (Донецька область). Помер 25 жовтня 2015 року за нез'ясованих обставин. Похований на Бучанському міському кладовищі. Нагороджений пам'ятною медаллю «Захиснику Батьківщини» посмертно. Залишив дружину та сина.

Севастополь, пам'ятник українському гетьману Петру Конашевичу Сагайдачному

Храм УГКЦ у Відрадному поблизу Ялти

ПОДІЇ:

1 ЧЕРВНЯ 2014 р. – у с. Перевальному проросійські «казакі» за допомогою представників «кримської самооборони» розгромили храм УПЦ КП, який згодом привласнила УПЦ МП.

13 ЧЕРВНЯ 2011 р. – у селищі Відрадне поблизу Ялти відбулося освячення храму УГКЦ.

14 ЧЕРВНЯ 2008 р. – у Гагаринському районі Севастополя до святкування 225-річчя міста було встановлено пам'ятник українському гетьману Петру Конашевичу-Сагайдачному роботи скульптора Володимира Луцака. Пам'ятник був демонтований російськими окупантами 25 квітня 2014 року і переправлений до Харкова.

15 ЧЕРВНЯ 1955 р. – свій перший театральний сезон відкрив Кримський обласний пересувний театр (колишній Київський обласний пересувний драматичний театр), який згодом був реорганізований у Кримський обласний український музично-драматичний театр (з часом на його базі виник Кримський академічний український музичний театр). Панівне місце в репертуарі перших років існування творчого колективу посіли вистави «Маруся Богуславка» М. Старицького, «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Наймичка» та «Безталанна» І. Карпенка-Карого, «У неділю рано зілля копала» за О. Кобилянською, опера «Катерина» М. Аркаса тощо.

ПІДГОТУВАВ
СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

ЗЕЛЕНІ СВЯТА У СЕВАСТОПОЛІ 100 РОКІВ ТОМУ: СПОГАД УЧАСНИКА

Рада Севастопольської Української Чорноморської Громади улаштувала на перший день Зелених Свят 1917-го року небувалий тут похід вулицями міста по старій українській традиції, а саме: шість селянських драбинчастих возів, наповнені свіжим пахучим сіном, вкриті килимами, прикрашені квітами і клечанням, – повільно везли на правду «чумацькі – круторогі» ситі воли, якими правили старенькі сивосусі козаки-чорноморці (гейби «чумаки»), а коло кожного воза ще по два верхівці на конях, одягнені в запорожські однострої-жупани, з рушницями за плечима і малиновими прапорцями.

На тих возах сиділи і стояли молодіці та дівчата в літніх вишиваних народніх одностроях, з вінками на головах та з барвистими намистами-коралями з різнобарвними лентами на шиях. Між ними були і браві хлопці-моряки. Всі вони святочно розбавлені, у веселому настрої, усміхнені...

Замітним було те, що на першому возі посеред дівчат сиділа старша віком жінка в мальовничому полтавському старовинно-козацькому жіночому строю. Це була українка з Полтави – пані Оксана Колчак (почесний член СУЧГромади), дружина командуючого Чорноморською Военною Фльотою адмірала Колчака.

Парада почалася о годині 7.30 рано на великій площі-майдані, коло «Графської Пристані», яка була цілковито заповнена моряками і цивільними

ЯК ЦЕ БУЛО...

Севастополь, 1917 р. Маніфестація Української Чорноморської Громади

Промова матроса-українця, делегата Балтійської Фльоти в'їзоченні українських жовто-блакитних прапорів на Історичному бульварі у Севастополі в літі 1917 р. перед українськими частинами морської піхоти «Спеціальної Десантної Дивізії». Ця горяча промова носила виразно державницький напрям і була скерована проти партійництва і проти більшовиків.

Воз з величезною українською маніфестацією Чорноморської Фльоти у Севастополі 16 травня ст. ст. (2) 1917 року. На останньому возі підійшов М. Рєзельман, на чолі Запорозького Кінного Відділу з матросів лівийого корабля «Св. Євстафій». В середині, за чумацьким возом (де Рада

Вірзки з журналу «Літопис Червоної Калини» за 1938 р.

глядачами ще ніколи небувалої у Севастополі такої події, як Українські Зелені Свята. Морська оркестра грала «Марсельезу» під громові оплески присутніх на майдані.

Коли вози посувалися головними вулицями, лунали українські народ-

святкування Зелених Свят – символічне видовище, яке, на жаль, у Севастополі вже більше не повторилося. У той день домівка Ради СУЧГромади була відповідно удекорована як в середині, так і ззовні. На балконі маяли національний і малиновий прапори та красувалися гарно прибрані квітами великий портрет Тараса Шевченка.

У цей пропам'ятний день Українських Зелених Свят у Севастополі, на наказ Морської Ради Депутатів – Морський Парлямент Центрофлот – на щоглах усіх кораблів Чорноморської Военної Фльоти, на твердинях – фортеці берегової оборони і на касарнях морської піхоти ВПЕРШЕ по віковій московській неволі гордо замаяли українські національні прапори – прапори Української Волі!.. Після Зелених Свят наш національний прапор ще маяв на частині бойових кораблів до грудня 1917-го року, тобто до приходу большевиків до Севастополя.

(Христич Я. Українські зелені свята у Севастополі. Спогад учасника. // Дороговказ. – 1969. – Квітень-червень. – Ч. 24. – С. 9-10.)

Яким Гнатович Христич

(9.09.1884 – 27.03.1971) – мічман Військово-Морського флоту УНР. Співзасновник Українського морського клубу у Севастополі (1917). Делегат I та II Всеукраїнських військових з'їздів. Під час жовтневого перевороту у Петрограді сформував у Севастополі Морський курінь ім. Сагайдачного, на чолі якого 24.11.1917 р. прибув до Києва на захист Української Центральної Ради. У 1918 р. – державний інспектор продовольчих та земельних справ, комісар Центральної Ради у Криму. 15 квітня 1918 р. наказом міністра внутрішніх справ УНР відряджений до Сімферополя для заснування філії Інформаційного бюро МВС УНР, обов'язком якого було поширювати серед населення Криму дані про політику українського уряду, його закони і «взагалі вести там роботу з наближення Криму до України». Автор спогадів «Українська революція в Чорноморській військовій флотії» (Військово-історичний альманах. – 2003. – Ч. 7. – С. 147-160.)

«Оскільки мені довелося говорити з політичними діячами Криму, можна зробити висновок, що більшість, особливо кляси торговельні, робітничі та городяни, незалежно від національності, стоять на ґрунті Української орієнтації. За той недовгий час перебування в Криму, з моїх переговорів з політиками краю я виніс таке враження, що коли буде наша добра воля, можна бути певним – край забажає федерировати з Україною».

(Зі звіту урядовця Я. Христича до Міністерства закордонних справ Української Держави про поїздку до Криму 15-го травня 1918 року. Оригінал. Машинопис. ЦДАВОВУ: Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 132. – Арк. 16, 17.)

НОВІ ІМЕНА

ОЛЕГ КОЧЕВИХ: ХАНСТВО БЕЖЕВОГО ВІТРУ...

Читачі «Кримської світлиці» вже знайомі з творчістю Олега Кочевих, його оповідання «Талья» друкувалося на наших сторінках. Проте насамперед Олег – талановитий поет. Уродженець Львова, мешканець Києва, він нерозривно пов'язує себе з Кримом – і добірка віршів, що пропонується до уваги читачів газети, присвячена Криму: поетичному, вічному, теплому українському Криму.

У нас баклан бакланісі дарує Весняний символ – водорості жмут.

Над виноградниковими долинами Лисніє небо перами павиними. Б'є в ніздрі хіттю млосною землею, Повідіграли тхори весілля –

Та мариться мені такої днини: Полинати над балкою рудаюю, Над ріднозолотою Балаклавою – І вкutatись у ваші хуртовини!

ПОТЯГ

Говорити, мабуть, і не варто: Я до тебе маю забаганок – Заспівай-но «Кедь ми прийшла карта» Під задзвін сердець, коліс і склянок.

Розворуш-но затолоч вагонну Вітром гір, а може, Орієнту, Щоби цю гравіюру монохромну Спелелить миттєво і доценту, Щоб на шибках танув перший іній

І змивав ці начерки печерні. Твій вогонь – не серед зимних ліній. Він такий, як другий день у червні.

КАРАДАГ. РАНОК

В жупанні хмари – промінь-спис Від моря, склистого на жовто, І крутояр, і кипарис Знімають сутінкові кофти.

Вершин, розкреслених навскіс, Жевріють джмелісті постави, І розмина далекий мис Жорству плечей своїх жилавих.

Жахтить іржаво чайок плач, Жевжукуватий карагач Впівжартома до тамариску

Кидає жмут загальних фраз. Жбурляючи жерстяні бризки, Джеркоче карадазький джаз.

КАРАДАГ. ВЕЧІР

наче пагода завитий край волосся

вогник скуппий світить на коліна

хмари тінню ходять через схили через лікті

блисне склом повітря чайний обрій виноградний вітер

у куцах у нетрях жовті танці

СЕВАСТОПОЛЬ. ВЕСНА

Колесами огляду вітер перенось, Аби лився балками яблуневий джем.

У повітрі пеститься кошенятне щось І ряхтіють гавані новим вітражем.

Розплескайтесь, пагорби, цебрами води! Розійдіться, вулиці, танцем Гаяне!

Там, де над причалами сміх на всі лади, Чайкою в кильватері віднайди мене.

КРИМСЬКЕ КОХАННЯ

Твої балки – То до моря шляховказ, тому Срібні валки Моїх кіз в плаю пухнастому, Наче гуни,

Медовиння без жалю пили І лагуни Збаламутили й розхлюпали.

А як бухти Твої сповнились вітрилами, Виднокруг ти Огорнула й полетіли ми.

Шквальний вітер, Аж тремтіла бригантина вся, По траві тер, У степу мускатом слинвився. Під тим тиском – То не хмара золотава, ні – Крапок, рис, ком Візерунок п'явся в гавані.

І вітрила Вже скупалися помалу би, Та не хтіли Відірватися геть з палуби.

Береги там Клубочилися, розхристані, Оксамитом Брижі слалися до пристані, Рудна скеля Звела замкові мури нові, Мов куделя, Схили гладшали полинові,

Гребні валу, Бригантиною покремсані Заховали Шпаркі подуви – у трем сині.

В акваторії Між Сцилами й Харибдами Серед моря я Кризь шторм розчув колиб дими. На солодоці Там пражився солоний плюск, Замело дощі, Завився небосхил-молюск, Перепнутий вщерт Хмаринними ескадрами.

Не тримала твердь, Здригалася вся надрама.

Кручі й гавані Сіпнулись землетрусами, В нашій плаванні Вітрила рватись мусили. І з кінгстонами Відкритими я впау углиб. Ми потонемо Серед молочносизих риб.

Чайок стогони Здіймалися у коло те. І до чого не Торкались – було золоте.

КОХАННЯ У СТИЛІ КОНСТРУКТИВІЗМ

бухта канатна й дорога канатна квадратні стогони зметені валкою на кавалки ромби індигові вже зривають бомби над кригою кран підйомний блоки здійма кроків назустріч тьма

стук дикий молоточковий лик з повіками точно вій сопками у два карата коробками від сканера та принтера дрима труб і конструкцій тьма

цвях той невідточений шахтою наврочив нам ракети артоборони незле ти кріпиш прогони там де бетону катма в темряві зірок тьма

ПЕРЕЛИВЧАСТЕ

в полоні золотобагетнім тьмяні Данаї та Мадонни бринять промінням електронним переростаючи в лібретні слова що линуць з-під карнизу палку розплескуючи ватру гаряче-оперного хмизу димчасто-звучного театру

і цей вогонь шипить в озерах в тремких розплинах малахіту у мідних жилках у породі

зорять епічніші Гомера калейдоскопи Геракліта хоча ввійти в них двічі – годі

ФЕОДОСІЯ

Знав Феодосію містечком, де ще побутували італійські прізвища:

Дуранте, Біанкі; де генуезці звали автентично: «женовезі».

Максиміліан Волошин

Ми креслимо лощі та ізотерми, Пильнуємо лоти, буссолі, квадранти, Щоб потім вірші у портовій таверні Читати дівчатам Біанкі й Дуранте.

Десь п'яний чиновник бурмоче цидули, Таверна гуде – хоча б'є третя склянка. Ішкіриться шкіпер над м'ясом акули: «Дівчата, ви лесбі... чи просто Біанкі?»

Нахабу миттєво тягнемо за доки, Де він закарбує в короткій імпрезі, Над ким не сміються у Кафі, аж доки Тут мешкають вовки морів – женовезі.

Вже вітер мускатний натягує ванти, Хитаються щогли як шия жирафа. До зустрічі панни Біанкі й Дуранте! У серці лиш море, вітрила і Кафа.

МЕДЖНУН

залпами струменів старими струнами гіпотатами карих стожар небо Коранове зранку поранене небо коралове – мавпами хмар

згря ожинова вас не принаджує? маю пружинний лілейний коктейль багатогір'ів де клейкі і хаджеві Лейла з Меджнуному затінку скель

матінка жнета марудною прілістю крилиться рудомагнолії лист на півшляху між морями відкріюся невсько-таврійський неоакмеїст

щоб бегемотами вже недоречними карі стожари спливали на плай

де попід дротами – youhavetocatchme де понад прірвою – catchinthereye

СТОРІНКУ ПІДГОТУВАВ ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ОТРУТА, БЕЗ ЯКОЇ НЕМОЖЛИВЕ ЖИТТЯ: ІСТОРІЯ КРИМСЬКОЇ СОЛІ

Шлях, що поєднував Україну та Кримське ханство, був чорним від сліз

бранців і білим від солі, яку століттями возили з Криму наші чумаки. Про сіль історії, нашої спільної історії, сіль Криму та України, чумацтво як явище, і про початок кінця Кримського ханства читайте у матеріалі нашого кореспондента.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета Виходить із 31 грудня 1992 року Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1; тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор Андрій ШЕКУН

Головний редактор Віктор Мерджинський

Дизайн та верстка Марк Канарський, Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат ТОВ «Типографія «Від А до Я» м. Київ, вул. Колекторна, 38/40 тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51 Розповсюдження і реклама тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету Передплатна ціна на 2017 р.: 1 місяць – 12,44 грн.; півріччя – 74,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс 90269

Наклад 1000 прим. Ціна договірною

